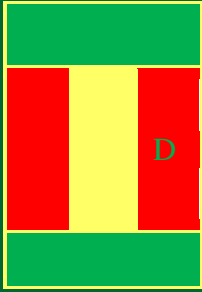

Bir Satranç Eli

Okan Zabunoğlu

Aşağıdaki el 2005 Ankara Dörtlü Takım Şampiyonası finallerinde gelmişti.

	♠- ♥976 ♦T842 ♣QT5432	
BATI ♠432 ♥A82 ♦AKQJ96 ♣J		DOĞU ♠KQT96 ♥54 ♦753 ♣A97
	♠AJ875 ♥KQJT3 ♦- ♣K86	

Deklarasyon:

B	K	D	G
-	-	P	1♠
2♦	P	2NT	3♥
3NT	4♥	Herkes Pas	

Güney tarafından 4♥, atak: ♦A.

Sizce 4♥'ün akıbeti ne olur? Ya da şöyle sorayım: Oynayana 'beyaz' defansa da 'siyah' taşları verirsek satranç partisini kim kazanır: Beyaz mı siyah mı?

Yanıtı baştan söyleyeyim. Defans (yani siyah) kazanır; 4♥ batar. Ancak bu hiç de kolay değil; çünkü defansın peş peşe 9 hamleyi dakik olarak doğru yapmasını gerektiriyor. Bu eli satranç oyununa benzetmemin sebebi de bu zaten. Gelin beraberce o hamleleri izleyelim.

(Bu hamlelerin anazlızinde "Deep Finesse" adlı bilgisayar programından yararlandım.)

Löve 1: ♦A atağına deklaran ♥K ile çıkar.

Löve 2: Deklaran ♣K oynar, Doğu gerektiği kadar düşünüp bu löveyi bağışlamak zorunda olduğunu görmeli.⁽¹⁾ (**HAMLE 1: tüm defansın temeli.**)

Löve 3: Deklaran yere doğru küçük ♣ ile devam eder, Batı ♣A'nın ortağında olduğunu bile bile bu löveye çıkmak zorunda.⁽²⁾ (**HAMLE 2: pek kolay bir hamle değil.**)

Löve 4: Şimdi kontratın tek batarı Batının ♠ dönmesi.⁽³⁾ (**HAMLE 3: deklaranın oyunu 1♠ açtığını düşününce, belki de bu en zoru.**) Oynayan Batının ♠ dönüşüne yerden ♦ atar (♣ değil)⁽⁴⁾ ve Doğunun ♠Q'ını ♠A ile alır.

Löve 5: Deklaran eldeki son ♣'ini oynar. Batı bu löveye ♠ defos etmeli.⁽⁵⁾ (**HAMLE 4: bu hamle de dikkat gerektiriyor; Batı ♦ defos ederse deklaran kontratı yapar.**). Doğu ♣A ile kazanır.

Löve 6: Doğu ♠K oynamalı. (**HAMLE 5: bu noktaya ulaşabilmiş bir defans sanırım bundan sonrasını kaçırmaz.**) Deklaran yerden çıkar.

Löve 6'nın sonunda, defans iki el almış durumda iken, oynama sırası Kuzeyde ve pozisyon şöyle:

	♠- ♥97 ♦T8 ♣543	
BATI ♠- ♥A8 ♦KQJ96 ♣-		DOĞU ♠T96 ♥54 ♦75 ♣-
	♠J87 ♥QJT3 ♦- ♣-	

Löve 7, Varyant 1:

Deklaran yerden sağ bir ♣ oynar, Doğu bu ♣'e ♦ defos etmeli.^(6,7) (**HAMLE 6**) Deklaran ♥Q ile çıkar, Batı da ♦ defos etmeli (**HAMLE 7**).

Löve 8: Deklaran ♠J ile devam eder, Batı bu löveye ♥8'li ile çıkar (**HAMLE 8**); deklaran yerden ♥9'lu ile üste çıkar.

Löve 9: Deklaran yerden sağ bir ♣ daha oynar, şimdi Doğu çıkar. (**HAMLE 9: Beyaz Şahın pek gidecek yeri kalmadı ve oynayan biraz düşünüp terk eder.**)

Löve 7, Varyant 2:

Deklaran yerden ♥7'li oynayıp elden ♥Q koyar. Batı, ♥A'nı tek bırakarak bu löveyi bağışlar (**HAMLE 6**).

Löve 8: Deklaran ♠J çeker, Batı ♦ defos eder (**HAMLE 7**).

Löve 9: Deklaran küçük ♠'le devam eder, Batı bir ♦ daha atar (**HAMLE 8**), deklaran yerden çıkar.

Löve 10: Deklaran yerden sağ bir ♣ oynar, Doğu tek kalmış kozuyla çıkar. (**HAMLE 9: Şah Mat.**)

AÇIKLAMALAR

⁽¹⁾ Eğer ♣A alındığında deklaranın elinde ♣ kalırsa, deklaran koz kontrolünü kaybetmeden sağ ♣'lere ulaşabilir; bu nedenle ♣A iki tur alınmamalı. Mesela, Doğu ilk ♣'i alıp ♦ oynarsa, deklaran çıkar ve koz oynar. Batı bağışlarsa koz devam eder; şimdi Batı alıp bir ♦ daha oynarsa deklaran eldeki son kozu ile çıkar ve ♠A çekip yerdeki son ♦'yu attıktan sonra ♣'leri çekmeye başlar.

⁽²⁾ Eğer ♣ iki tur boşlanırsa (Batı ikinci ♣'e çakmazsa), yani deklaran ♣'den iki löve kazanırsa, ♠A ve çaka çuka (dört kere ♦'ya üç kere ♠'e kup) ile 10 löveye ulaşır. Batı

ikinci ♣'e çakmaz ve Doğu ikinci ♣'i alıp üçüncü ♣'i oynayarak ortağına kup verirse; şimdi defans yine çaresiz. Deklaran elden büyük ♥ oynayarak, sonuçta ♥9'lu ile sağ ♣'lere ulaşabilir.

(3) Löve 4'te; eğer Batı sonradan yeri kısaltabilmek için ♠ oynamayıp eli kısaltmak üzere ♦ oynarsa, deklaranın önce ♣A'ını sonra da ♥A'ını çıkartma temposu olur.

(4) Löve 4'te; Batının ♠ dönüşüne deklaranın yerden ♦ değil de ♣ atması büyük bir hata olur. Yerdeki üç sağ ♣ defans üzerinde ciddi bir baskı unsuru; defansın koz kontrolünü kaybedebileceği durumlarda, deklaranın yerdeki üç ♣'e de ihtiyacı olacak.

(5) Löve 5'te; deklaran yere doğru elindeki son ♣'i oynadığında, Batı ♠ defos etmezse, Doğu ♣A ile kazanınca yeri kısaltmak için ♠K oynamak zorunda olduğundan, deklaranın ♠J'si löve olur. İki ♠ lövesi (♠A ve ♠J) ve bir ♣ lövesi kazanmış olan deklaran çaka çuka ile de yedi löve toplayarak 10 löveye ulaşır.

(6) Löve 7, Varyant 1'de; deklaran yerden sağ bir ♣ oynadığında, Doğu çakarsa deklaran ♥Q ile üste çakar. Batı bu löveye çakmayıp ♦ defos etmeli. Şimdi deklaran ♠J oynar, Batı ♥8'li ile çakmak zorunda kalır (dikkat Batının koz A'ı tek kaldı); yerden ♥9'lu ile üste çakan deklaran, bir sağ ♣ daha oynar. Doğu mecburen son kozunu çakar ve deklaran ♥J ile üste çakar, Batı yine çakmamalı; deklaran ♠'e çakarak yere gider ve yerdeki son sağ ♣'i oynayıp elindeki son küçük ♠'i defos eder.

(7) Löve 7, Varyant 1'de; deklaran yerden sağ bir ♣ oynadığında, Doğu ♠ defos ederse deklaran yine ♥Q ile çakar. Batı ♦ defos eder. Şimdi küçük bir ♠'e yerden çakan deklaran, yerdeki son kozu oynar. Deklaran koz kontrolünü kaybetmeden ♠'leri sağlamış oldu.

Atak ♥2'li olursa: Bu ataktan sonra defansın işi biraz daha kolay. Küçük ♥ atak edildiği için deklaranın çaka çuka temposu yok oldu. Deklaran hemen ♣ oynarsa Doğu ilk ♣'i almaz, şimdi **dikkat: Batı ikinci ♣'e çakmamalı. Doğu ikinci ♣'i almamalı ya da alsa bile tekrar ♣ oynamalı ve Batı bu ♣'e de çakmamalı.** Artık deklaran kontratı yapamaz. Bu noktada deklaran ♥9'lu oynayıp elden ♥3'lüyü verirse Batı ♥A ile alır; eğer ♥7'liyi oynayıp elden büyük koyarsa Batı bağışlar; eğer ♥ oynamayıp sağ ♣'lerden birini oynarsa, Doğu çakar.

Atak ♥A olursa: Deklaran elden büyük bir ♥ deblöke eder, Batı şimdi hemen ♠ dönmeli ve ikinci ♣'e çaktığında (♣A hala Doğuda iken) ♠ devam etmeli. Ve Doğu da ♣A ile el tuttuğunda ♠K oynamalı.

Atak ♣J veya ♠ olursa: Bunların analizini hala bu elden bıkmamış meraklılara bırakıyorum. "Deep finesse" 4♥'ün yalnızca ♦9 ve ♦6 ataklarına yapılabileceğini belirtiyor.

Bu elin ilginç yanları ve düşündürdükleri üzerine:

(1) Satrançta 'yeni başlayan' kategorisinin ötesine geçemedim ama 1970'li yılların sonlarında ülke çapında üst düzey birkaç satranççı ile muhabbet etme fırsatı buldum.

Onlara “Kaç hamle ileriye düşünebiliyorsun?” diye sorduğumda, 9 hamle ve civarının çok iyi bir yer olduğu yanıtını almıştım. Buna çok şaşırılmış ve “Nasıl olur, o kadar çok hamle var ki bu milyonlarca şeyi çok kısa sürede düşünmek olur?!” diye itiraz etmiştim. Bana şöyle demişlerdi: “Olanak dahilindeki her hamleyi düşünmüyorsun, çoğunu zihninin zaten otomatik olarak eliyor; yani pozisyona odaklı düşünmeye alışıyorsun.”

(2) Tabii ki satranç ile briç çeşitli noktalarda birbirinden ayrılıyor, ama pozisyona odaklı düşünme tarzı briçte de son derece önemli. Kimileri, pozisyona odaklı düşünme alışkanlığını ‘soğan’ ile açıklıyor. ‘Soğan’ denen şey, mevzu ile alakasız veya nispeten az alakalı düşünceleri otomatik eleyen ve insanın elinin doğruya gitmesi olasılığını artıran bir alışkanlık sistemi aslında. Bırakın satrancı, brici; hemen her spor dalında, hobide, uğraşta vs. bir çeşit ‘soğan’ yok mudur? Soğan; bazen vücudun, bazen beynin, sıklıkla da ikisinin beraberce davranma alışkanlıklarının ‘değişken (!)’ bir sonucu olup (hep farkına varmasak da) genellikle bizi yönetmez mi?

(3) Yukarıdaki ele ve hamlelere ‘doğru alışkanlıklara sahip bir soğan’ açısından bakalım. Deklaran atak lövesine ♥K ile çakıp ♣K oynadığı anda, defanstaki oyuncular (deklarasyonu da dikkate alarak) aslında hemen her şeyi biliyorlar; deklaranın eli kabaca belli (bu ‘dört el açık’ bir problem değil). Deklaranın amacı da belli: ♣’leri sağlamak ve onlara ulaşmak. O halde ‘soğan’ bunu engellemeye çalışmalı.

(a) İkinci lövede, ilk iş Doğuya düşüyor: ♣K’yı ♣A ile almalı mı almamalı mı? Almayınca deklaranın işinin zorlaşacağını fark etmek çok mu zor?

(b) Üçüncü lövede, düşünme sırası Batıda: Çakmalı mı çakmamalı mı? Soğan ne diyor? Çakmak iyi gibi durmuyor mu?

(c) Pekii çaktık. Galiba ortak da bunu istiyordu (!); ♣A hala ortakta. Şimdi ne dönmeli? Soğan, tek şansımızın yeri kısaltmak olduğunu, yoksa yerdeki ♥9’lunun başımıza bela olabileceğini söylemiyor mu? Ve bunu başarmanın ♠ dönmek dışında bir yolu olamayacağını? (Ortağın 2NT deklaresini de hatırlayalım.) ... .. Bu böylece devam ediyor... ..

Dikkat; her sıra geldiğinde her şeyi hesaba katmaya gerek yok. Daha ziyade, “Bu mu, şu mu?” sorusu ile karşı karşıyayız; çünkü pozisyona odaklı düşünüyoruz.

Dokuzuncu hamleye kadar doğru kararlar vererek geldiğimizde, geriye dönüp bakarsak, aslında 9 hamle ileriye filan düşünmeyip her sıra geldiğinde amaca yönelik ne yapmamız gerektiğine kafa yordüğümüzü anlarız.

(4) Brici satrançtan ayıran en önemli noktayı da vurgulamak gerek: Tek başımıza değiliz. Doğu ve Batı iki ayrı oyuncu. Ve bu 4♥’ü batırmak için bazı lövelerde Batının, bazılarında da Doğunun kritik hamleleri dakik olarak yapması gerektiğini hatırlayalım. İki kişinin aynı konuya odaklanarak aynı amaç için uyum içinde çalışması, işi daha zor ama daha da keyifli hale getiren bir unsur olmalı. Ancak bunun aynı zamanda önemli bir sorun kaynağı olabileceği de göz ardı edilmemeli!

(5) Bu elin şöyle bir esprisi daha var: İŖin içinde yatırma, skuiz ve benzeri eksantrik hiçbir Ŗey yok. Tema çok basit: 'koz kontrolü ve antre'. Yani defansın odaklanması gereken tek husus, oynayanın koz kontrolünü kaybetmeden yere antre bulmasını engellemeye çalışmak. Bu denli basit bir temaya dayalı olup da peŖ peŖe 9 doğru hamle gerektiren bir senaryo zor bulunur; istesen yazamazsın...